

V A A S A .

V A S A .

Vasa stads anvisningar om förfarandet vid skötseln av inomhusklimatet

Behandling av ärendet: SIR 6.9.2022
Samarbetsgruppen 14.9.2022
THR 23.9.2022
ST 5.12.2022

Dessa anvisningar om förfarandet ska stå framme vid varje arbetsenhet.
Det är på chefens ansvar att gå igenom anvisningarna med personalen.

Innehåll

1. Syftet med anvisningarna om förfarandet	3
2. Allmänt.....	3
2.1. Faktorer som påverkar luftkvaliteten inomhus	3
2.2. Inomhusmiljö	6
3. Vasa stads inomhusluftprocess	6
4. Inomhusluftprocessens aktörer	12
4.1. Användarna av lokalerna.....	12
4.2. Arbetsgivare/chef	12
4.3. Arbetstagare	13
4.4. Arbetarskydd	13
4.5. Hälsovård	13
4.6. Hälsoskydd.....	14
4.7. Fastighetsägare.....	14
5. Samarbetet mellan olika aktörer och arbetsgrupper under inomhusluftprocessen	15
5.1. Stadens inomhusluftgrupp.....	15
5.2. Den objektvisa inomhusluftgruppen	16
6. Kommunikationen om inomhusluft.....	17
6.1. De olika aktörernas roller i kommunikationen om inomhusluft.....	17
7. Anvisningar och reglering i anslutning till inomhusluften	18
BILAGOR.....	20

1. Syftet med anvisningarna om förfarandet

Denna anvisning **beskriver stadens inomhusluftprocess** och de förfarings-sätt som säkerställer att processen löper smidigt. Målet är att tillämpa dessa anvisningar vid alla enheter där stadens anställda arbetar oberoende ägare av fastigheten. Anvisningen innehåller även de förfaringssätt som man följer när misstankar om inomhusluften observeras av någon annan än stadens egna anställda.

Arbetet med inomhusluften förutsätter ett branschövergripande samarbete mellan fastighetsägaren, arbets- och miljöhälsovården, arbetarskyddet, arbetsgivaren samt fastighetsanvändarna. Det är möjligt att nå ett bra slutresultat när samtliga aktörer i samarbete åtar sig arbetet med inomhusluften. En dålig luftkvalitet inomhus kan skada hälsan, men den kan samtidigt också försämra hela arbetsgemenskapen.

I inomhusluftprocessen har en bra **kommunikation** en central roll. Att kommunikationen är öppen och sker i rätt tid är i nyckelposition för att lösa problemen.

2. Allmänt

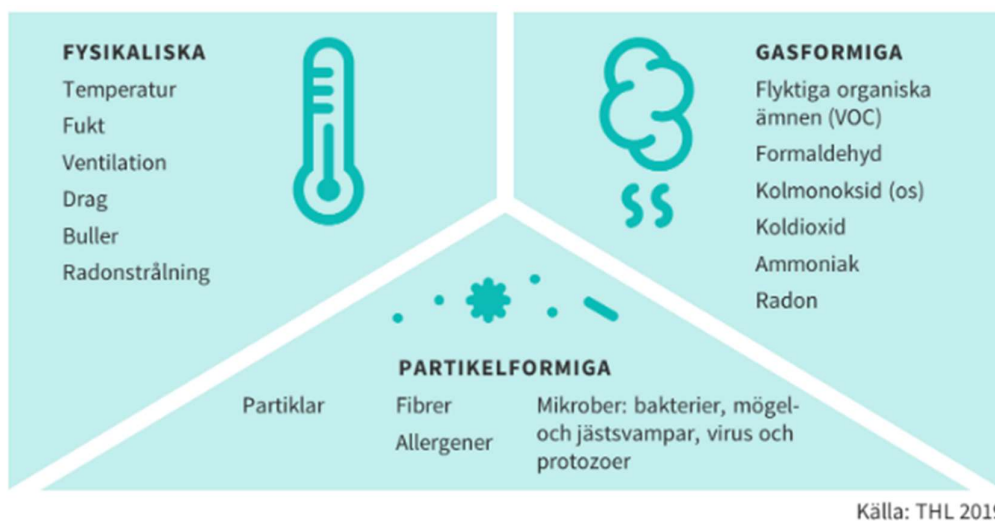
Till inomhusluften hör en hel del fackvetenskaplig terminologi och det är viktigt att känna till/känna igen betydelsen av den. Att förstå vad termerna betyder hjälper likaså till exempel i kommunikationen mellan de olika parterna. I detta kapitel diskuteras grundläggande termer om inomhusluften och vilka faktorer som påverkar inomhusluftens kvalitet.

Med inomhusluften avses den luft som finns inom ett område som avgränsas av strukturer. Inomhusklimat är ett bredare begrepp än inomhusluft och med det avses helheten som inomhusluften och temperaturförhållanden bildar.

En bra inomhusluft har en neutral doft samt en behaglig temperatur och luftfuktighet. En bra inomhusluft är en mångfaldig blandning av olika gaser och partiklar.

2.1. Faktorer som påverkar luftkvaliteten inomhus

Man kan dela in de faktorer som påverkar kvaliteten av inomhusluften i tre olika grupper: fysikaliska, partikel- och gasformiga.

Fysikaliska faktorer så som temperatur och drag påverkar främst trivseln. Medan buller och radonstrålning även kan vara skadliga för hälsan.

Temperaturen har betydelse för konstruktionernas funktion. Luftfuktigheten varierar beroende på väderförhållanden utomhus samt aktiviteter som sker i byggnaden. Syftet med ventilationen är att avlägsna föroreningar och föra in tillräckligt med ren luft som behövs för aktiviteterna i lokalen. Känslan av att få drag beror förutom på luftströmmen som ventilationen medför även på en låg rumstemperatur, värmestrålning från kalla ytor och tilluftens riktning. Saker som kan påverka hur kraftiga bullerolägenheterna blir är bl.a. ljudets styrka, frekvens, exponeringstid och -plats, samt personens individuella egenskaper.

Olika kemiska och partikelformiga föroreningar kommer in i byggnader från utomhusluften, marken och byggnadens konstruktioner samt olika källor inomhus så som bygg- och inredningsmaterial. Rökning, husdjur och att tända ljus ökar de partikelformiga föroreningarna i luften inomhus. Föroreningarna kan minskas med hjälp av ventilation, samt genom att begränsa föroreningskällorna eller deras spridningsvägar t.ex. genom städning, filtrering av tilluften, tätning av konstruktioner eller rengöring av ventilationskanaler.

Fibrer är oorganiska industriella mineralullsfibrer. De kan härstamma från t.ex. från tilluftskanaler, ljuddämpningsmaterial och isoleringar i dåligt skick, från värme- och brandisoleringar eller från akustikskivor. Asbest räknas också som fiber. Användningen av asbest förbjöds på 1990-talet. Hela asbestmaterial skadar inte hälsan.

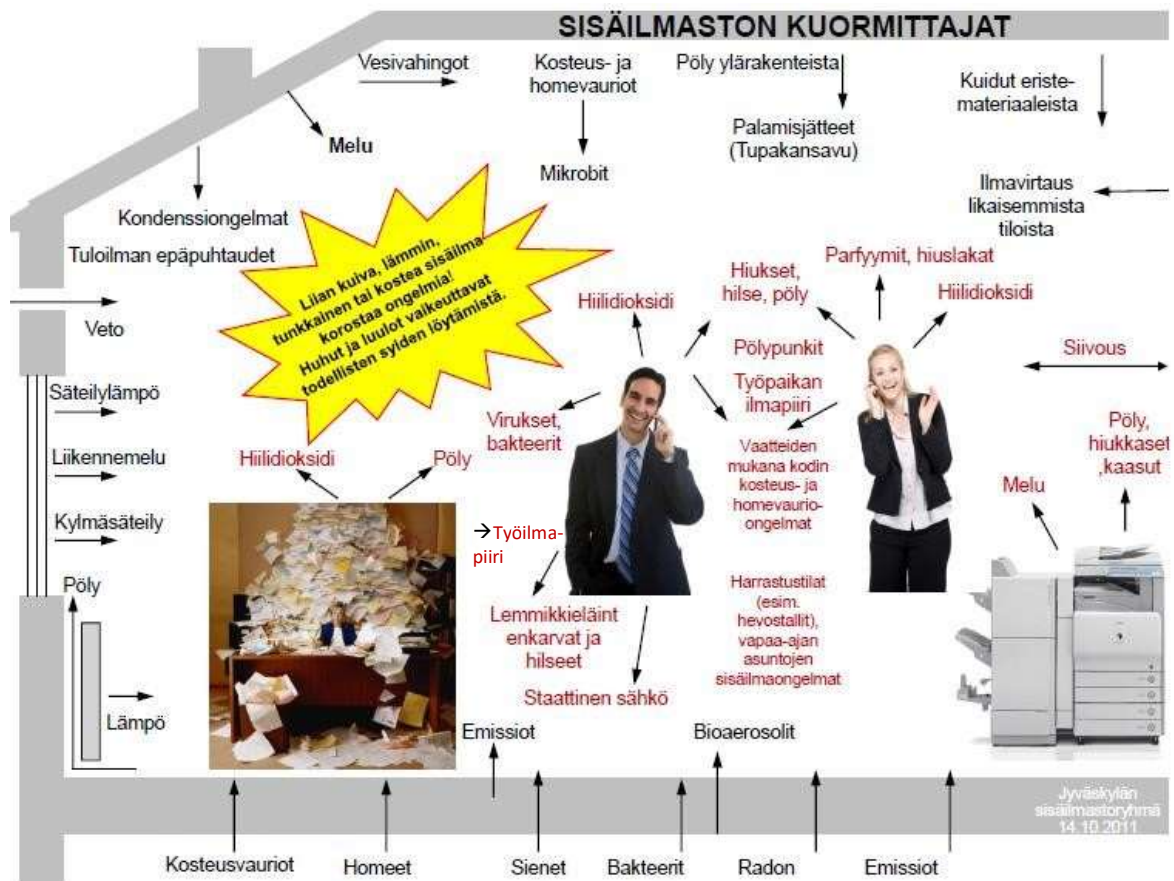
Mikrober är bakterier, svampar (jäst och mögel), virus och protister. Eftersom mikrober finns överallt i vår omgivning, förekommer de också i byggnader, på ytorna av konstruktioner och i inomhusluften. I synnerhet under den ofrusna perioden kommer mikrober in i inomhusluften. Andra vanliga mikrobkällor är djur och krukväxter. Mikroberna behöver fukt, värme och näring för att växa. Rumstemperaturen är vanligen lämplig för mikrober och de får näring från byggmaterial eller till och med från damm inomhus. I händelse av en fuktskada kan mikrobiomet förändras från normaltillståndet och vissa mikrobtyper förekommer betydligt mer i fuktskadade byggnader. Mikroberna producerar t.ex. metaboliska produkter till inomhusluften vilka kan uppfattas som lukter.

På basis av åtgärdsgränserna för mikrober kan man inte bedöma deras betydelse för hälsan. Bedömningen av hälsoeffekten bör grunda sig på en helhetsbedömning av situationen.

Flyktiga organiska ämnen (VOC) frigörs från bygg- och inredningsmaterial. Nya material avger vanligtvis mer föroreningar än gamla material. Halten av föroreningar i de nya materialen minskar vanligen inom några månader. Koldioxidhalten kan användas som mätare på om byggnadens ventilation är tillräcklig. Den viktigaste koldioxidkällan inomhus är människans utandningsluft.

Skadliga ämnen är sådana ämnen som har använts vid byggandet men senare har konstaterats skadliga för människors hälsa. Typiska skadliga byggmaterial är asbest, PAH-föreningar (kreosot), PCB-föreningar samt skadliga metallföreningar. Skadliga ämnen kan förekomma i gamla byggnader och måste alltid beaktas vid renovering och rivning.

Det finns inget entydigt eller enkelt sätt att mäta kvaliteten av en bra inomhusluft. Det är många faktorer som tillsammans påverkar om en bra/dålig inomhusluft bildas, vilket illustreras av bilden nedan. Inomhusluftens kvalitet påverkas också anmärkningsvärt av städning och rengöring av lokalerna.

Källa: inomhusluftgruppen i Jyväskylä 14.10.2011

2.2. Inomhusmiljö

Inomhusmiljön är ett omfattande begrepp, som är en helhet som påverkas av många faktorer. Såsom av luftkvaliteten, ventilationssystem, temperaturförhållanden, bullermiljön, belysning och utrymmesarrangemang, användbarhet, ergonomi och faktorer som påverkar trivseln.

Ett bra inomhusklimat och en bra inomhusmiljö ska betraktas som en helhet. Dit hör förutom byggnadernas bygg- och hustekniska faktorer samt inomhusklimatets omständigheter/förhållande även upplevelserna och hälsan bland användarna av lokalen samt olika tillvägagångssätt som gäller inomhusmiljön. Viktiga faktorer som påverkar helheten är de processer som används för att förebygga och lösa problem med inomhusluften.

Arbetshälsoinstitutet: ABC-modell för en bra inomhusmiljö

Genom tekniska undersökningar kan man definiera eventuella fel och brister samt deras påverkan på inomhusluftens kvalitet. I bedömningen av inomhusmiljön framhålls användarnas upplevelser av miljön i lokalen. Ofta motsvarar inte mätningen och den upplevda inomhusmiljön varandra. Det är möjligt att de individuella skillnaderna är stora eftersom det kan finnas många olika bakomliggande faktorer för upplevda symptom och negativa upplevelser. Bakom individens upplevelser kan det finnas andra problem som inte direkt beror på inomhusmiljön t.ex. arbetsbelastning eller problem med arbetsgemenskapen.

3. Vasa stads inomhusluftprocess

Vasa stads process för inomhusluften grundar sig på modellen för utredningsprocessen av inomhusluftsituationen som Arbetshälsoinstitutet gjort upp för skolor och daghem. I processbeskrivningen beskrivs huvuduppgifterna för de olika delfaserna och vilken ordning de följer, samt den tid som eftersträvas läggs upp för de olika delfaserna. Den faktiska behandlingstiden kan variera beroende på omfattningen av problemen med inomhusluften, deras karaktär, tidpunkt och vilka resurser man har till sitt förfogande.

Arbetshälsoinstitutet 2021 (utredningsprocessen av inomhusluftsituationen i skolor och på daghem)

3.1. Observationer

Alla användare av utrymmena kan göra observationer om inomhusmiljön och dess tillstånd i samband med normal användning. Enligt Vasa stads inomhusluftprocess kan observationerna delas in i tre grupper:

- 1) Inomhusluftprocessen kan utgå från observationer vid en gemensam arbetsplats. I så fall kan observationen göras av en anställd eller utomstående tjänsteleverantör som befinner sig i lokalen t.ex. av en anställd på en städtjänst eller av fastighetsskötaren.
- 2) Inomhusluftprocessen kan också inledas av att någon annan som använder utrymmena gör en observation. Det kan då t.ex. vara en elev vid en skola eller vårdnadshavaren av ett barn vid ett daghem eller någon annan som använder utrymmet, som gör observationen.
- 3) Observationer kan även t.ex. göras i samband med företagshälsovårdens arbetsplatsundersökning eller hälsoskyddsmyndigheternas granskning. Även dessa observationer kan inleda en inomhusluftprocess.

Observationer som eventuellt tyder på problem med inomhusklimatet, kan höra ihop med mångahanda olägenheter med omständigheterna. Dessa olägenheter kan vara t.ex. att det är kvavt, luktar obehagligt, finns spår av fuktskador, för låg eller för hög temperatur, drag, damm, smuts, färgförändringar på ytor. Även upplevda symptom i utrymmena kan inleda en inomhusluftprocess.

En observation leder ändå inte nödvändigtvis alltid till att en egentlig process kring inomhusluften inleds. En gjord observation kan vara av sådan karaktär att den genast går att lösa genom att t.ex. effektivisera lokalernas fastighetsskötsel eller städning. Alla observationer är ändå viktiga, eftersom det tack vare dem är möjligt att förebygga att det uppstår allvarliga inomhusluftproblem.

3.2. Anmälan

Anmälan om observationer bör göras utan dröjsmål, så att utredningen av situationen omedelbart kan påbörjas.

Upplevelsen av symptom och olägenheter med omständigheterna är individuell, så alla får inte symptom eller upplever olägenheter under samma omständigheter. Sjukvårdspersonalen vid företagshälsovården ansvarar för vården och bedömningen av hälsotillståndet för dem som använder byggnaden.

Arbetstagare

Meddela din chef om du misstänker problem med inomhusluften på din arbetsplats. Ifall det även finns symptom relaterat till observationen vilket eventuellt beror på inomhusluften ska man informera chefen om misstankarna och vända sig till företagshälsovården. Ifall företagshälsovården konstaterar att symptomen beror på inomhusluften vid arbetsplatsen ska man meddela sin chef och arbetarskyddsfullmäktige om saken.

Chefen

Chefen bör försäkra sig om att arbetstagaren som har symptom hänvisas till företagshälsovården. Tillsammans med arbetstagaren går man igenom checklistan hur man i förväg kan se till att inomhusluften hålls bra i lokalerna och att de saker som användarna själva kan påverka är gjorda. BILAGA1: Säkerställa bra förhållanden för inomhusklimatet i lokalen – en checklista för användaren.

Chefen fyller tillsammans med arbetstagaren i blanketten om misstanke av inomhusluft- eller fuktproblem (s.k. SIK-anmälan). BILAGA2: Blankett för anmälan om misstanke av inomhusluft- eller fuktproblem.

Elev, barn/vårdnadshavare eller övrig användare av lokalen

Anmälan om misstanke av inomhusklimatproblem och misstanke om eventuellt inomhusluftrelaterade symptom görs i första hand till skolans rektor eller daghemsföreståndaren eller till den enhet som bär ansvaret för användningen av lokalerna. Vid misstanke om inomhusluftsymptom ska man gå till skolhälsovårdaren eller läkaren för utredning. Om vårdpersonalen bedömer att symptomen beror på inomhusluften vid en skola eller daghem, bör man i första hand informera skolans rektor eller daghemsföreståndaren eller annan enhet som bär ansvaret för användningen av lokalerna. I fråga om skolor och daghem är det även möjligt att informera hälsoskyddsmyndigheterna om misstanke av problem med inomhusluften.

I samband med anmälan om misstanke ska man göra en skriftlig anmälan om konstaterade brister och upplevda olägenheter med omständigheterna. Den enhet som bär ansvaret för användningen av lokalerna skall se till att processen med anmälan om misstanke går framåt.

Föra anmälan om misstanke av inomhusluft- eller fuktproblem framåt

Alla observationer som gäller misstanke om inomhusluft- eller fuktproblem sparas i stadens säkerhetssystem Safety Manager. Ansvaret för att anmälan om observationen förs in i systemet beror på vem som har gjort observationen.

- 1) Chefen gör anmälan när observationen har gjorts av arbetstagaren

- 2) Personen som bär ansvaret för användningen av lokalerna (t.ex. rektor, daghemsföreståndare osv.) gör anmälan när observationen görs av en elev, barn/vårdnadshavare eller annan användare av lokalen
- 3) Personen som bär ansvaret för användningen av lokalerna (t.ex. rektor, daghemsföreståndare osv.) gör anmälan när observationen har gjorts i samband med en granskning av företagshälsovården eller hälsoskyddet.

De anmälningar som har sparats i systemet styrs automatiskt till chefen för den som har gjort anmälan samt till fastighetsägaren (till Hussektorns expert på inomhusluft), arbetarskyddsfullmäktige, arbetarskyddschefen samt i vissa fall till företagshälsovården.

Alla observationer läggs till i säkerhetssystemet oberoende vem som är ägare till fastigheten.

Servicebegäran till Hussektorn

Det är möjligt för anställda vid Vasa stad att informera sina observationer om normala fel/brister av byggnader via den elektroniska servicebegäran. Den elektroniska blanketten finns på stadens Lykky.

Servicebegäran
till Hussektorn

3.3. Förutredning

Fastighetsägaren ansvarar för utredningen av byggnadens tekniska skick. Anmälningarna om observationer och misstanke styrs framförallt till Vasa Hussektors expert på inomhusluft, som inleder förundersökningen och ansvarar för att den framskrider.

Representanten för fastighetsägaren är i kontakt med den som gjort anmälan och ber vid behov om närmare uppgifter samt samlar ihop övriga nödvändiga uppgifter som behövs för förutredningen. I denna fas kommer man överens om principerna för att ge ut information om förutredningen. Det är viktigt att den anmälande parten får tillräckligt med information om hur utredningen framskrider, så att hen kan bidra till informera andra som använder utrymmen och andra parter om processens framskridande.

Efter insamlingen av utgångsinformationen görs en teknisk riskbedömning och ett förutredningsbesök till lokalen. Beroende på anmälans innehåll och den utgångsinformation man har fått, kan även andra parter ingå i förutredningsfasen t.ex. en representant för städtjänsterna, arbetarskyddsfullmäktige, hälsoskyddsmyndigheten, företagshälsovården eller övrig utomstående expert.

I förutredningsfasen kan man eventuellt genomföra åtgärder för att säkerställa användningen av lokalerna. Sådana åtgärder kan t.ex. vara effektiverad städning, tillfällig användning av luftrenare eller ökad ventilation.

Under förutredningsfasen agerar man så snabbt som möjligt. Målet är att situationsbedömningen och planen om hur man går vidare med åtgärderna är färdig cirka en månad från att anmälan har mottagits. Uppföljningen av de åtgärder som vidtagits i samband med förutredningen kan vid behov ta längre tid. Situationen bedöms i slutet av uppföljningsperioden. Ifall åtgärderna har haft effekt, avslutas inomhusluftprocessen för den fastighet ärendet gäller.

Ifall uppföljningsperioden efter utredningsfasen visar att åtgärderna som har genomförts inte har haft önskad effekt eller orsaken till problemet är oklar och det behövs vidare undersökningar, fortsätter processen ytterligare. I detta skede görs beslutet om att grunda en inomhusluftgrupp för ärendet. Se den objektvisa inomhusluftgruppen kapitel 5.2.

3.4. Utredningar

Utredningsfasen börjar med att den objektvisa inomhusluftgruppen samlas. Vid det inledande mötet går man igenom anvisningarna om förfarandet för hanteringen av skötseln av inomhusklimatet, gör upp en situationsbild över de tidiga åtgärderna för förutredningsfasen och objektets historia och andra väsentliga aspekter.

Efter att ha skapat en situationsbild gör den objektvisa inomhusluftgruppen upp en plan upp för nödvändiga uppföljande åtgärder samt för kommunikationen. Den objektvisa inomhusluftgruppens viktigaste uppgift är att koordinera utredningar och på basis av dem göra situationsbedömningar allt eftersom processen framskrider bl.a. om en trygg användning av lokalerna.

Eventuella utredningar som kan göras i detta skede av processen är bl.a. utredningar om inomhusklimatet, tekniska undersökningar av byggnaden samt utredningar om vilka negativa hälsoeffekter användarna av lokalen upplever och utredningar som berör hälsotillståndet.

Baserat enbart på symptom kan inga slutsatser dras om byggnadens skick, utan byggnadens skick utreds genom teknisk undersökning. Sådana utredningar kan vara t.ex. byggnads- och hustekniska undersökningar och mätningar av olika förhållanden och föroreningar. Fastighetsägaren bär ansvaret för genomförandet av dessa utredningar.

För eventuella enkäter om inomhusklimatet för användarna ansvarar lokalens användare. När det är fråga om en enkät om inomhusklimatet som riktar sig till de anställda används den enkät som är gjord av arbetshälsoinstitutet och när enkäten riktar sig till barn används enkäten om inomhusluften som är gjord av Institutet för hälsa och välfärd.

När det rapporteras om misstanke om negativa hälsoeffekter **vid ett inomhusluftobjekt**, behövs förutom den tekniska utredningen ytterligare uppgifter om de negativa

hälsoeffekter som de anställda/användarna upplever och uppgifter om deras hälsa. Under processen behandlas inte enskilda personuppgifter, eftersom de är konfidentiella och hålls hemliga. Hälsouppgifter behandlas endast på gruppnivå och för samlandet, hanteringen och framförandet svarar sjukvårdsexperterna från företagshälsövården.

I detta skede av processen utreds även andra skadliga faktorer än de som hör direkt till byggnaden, så som arbetets eller arbetsgemenskapens belastningsfaktorer. För genomförandet av dessa utredningar ansvarar arbetsgivaren.

Utredningsfasen beräknas pågå i 6-12 månader.

I utredningsfasen kan man vid behov genomföra åtgärder med vilka man kan säkerställa användningen av lokalerna. Sådana åtgärder kan t.ex. vara tillfällig användning av luftrenare, ökad ventilation, ökad städning eller användningsförbud av enskilda utrymmen.

3.5. Åtgärder

För åtgärder som berör renovering av byggnaden ansvarar och beslutar fastighetsägaren. De åtgärder som vidtas grundar sig på utredningarna och en situationsbedömning på basen av dem och vilka mål som har lagts upp. Åtgärderna kan antingen vara renovering för att **avlägsna den konstaterade olägenheten** eller så kan åtgärderna säkerställa användningen, som görs innan de egentliga reparationerna.

Fastighetsägarens uppgifter är bl.a. att göra upp en tidtabell, avsätta budgetmedel, styra planeringen, ordna med sakkunnig kontroll, anbudsgivning av entreprenörer, säkring av kvaliteten, informera användarna av utrymmet om kommande renovering och hur det påverkar verksamheten samt organisera tillfälliga utrymmen.

Förutom åtgärderna som genomförs måste man i detta skede av processen även se till att lämplig städning görs såväl vad gäller ytor som inventarier.

Det går inte att lägga upp ett mål för renoveringens tidtabell, eftersom det finns så många faktorer som påverkar den t.ex. omfattningen av de renoveringsåtgärder som ska genomföras.

3.6. Uppföljning

Uppföljning av renoveringen och övriga åtgärder är en viktig del av inomhusluftprocessen. Den objektvisa inomhusluftgruppen gör upp en uppföljningsplan efter att åtgärderna har genomförts och lägger upp ett mål för tidtabellen samt avtalar om uppföljningens kommunikation.

Uppföljningsperiodens längd bestäms från fall till fall. Beroende av vilka åtgärder som genomförs vid inomhusluftobjektet kan uppföljningsperioden t.ex. ta 1-3 år. Uppföljningsperiodens längd påverkas bl.a. av att de individuella skillnaderna när symptomen försvinner kan vara stora. Enkäter om inomhusluften som görs för tidigt eller vid fel tidpunkt på året kan lätt göra att man drar fel slutsats av resultaten.

Inomhusluftprocessen kan avslutas när den objektvisa inomhusluftgruppen efter uppföljningsperioden kan konstatera att den önskade inomhusluftsituationen har uppnåtts eller att en annan motiverad orsak framkommer t.ex. att verksamheten flyttas till andra lokaler. Ifall man under uppföljningsperioden konstaterar att problemet inte är löst, fortsätter processen och man går tillbaka till utredningsfasen. Genom att tydligt avsluta processen är det möjligt att förhindra att problemen förlängs.

Till den objektvisa inomhusluftgruppens uppgifter hör att uppskatta om den eftersträvarade inomhusluftsituationen har uppnåtts som resultat av inomhusluftprocessen. I utvärderingen beaktas alla delområden för en god inomhusluft (ABC-modellen): byggnadens bygg- och hustekniska faktorer samt användarnas upplevelser och deras hälsotillstånd. Det är möjligt att det fortfarande i detta skede finns skillnader på individnivå i den upplevda inomhusmiljön. För den enskilda arbetstagaren kan behovet av stöd för arbetsförmågan pågå längre fastän inomhusluftprocessen avslutas.

4. Inomhusluftprocessens aktörer

Då inomhusklimatproblem ska lösas består det ofta av många faser och det förutsätter alltid samarbete mellan flera parter. Grunden för samarbetet är tydliga roller och ansvarsområden som man har kommit överens om på förhand.

Varje aktör fattar beslut i enlighet med sitt eget ansvarsområde, enligt hur de t.ex. är reglerade i lagstiftningen eller i stadens egna bestämmelser.

I följande beskrivs de olika aktörernas uppgifter och ansvarsområden i inomhusluftprocessen.

4.1. Användarna av lokalerna

Användarna av lokalerna ansvarar för korrekt användning av lokalerna. Användarna av lokalerna ska sköta om att de används i enlighet med deras användningsändamål och att antalet personer som vistas i lokalen överensstämmer med hur de har dimensionerats. Lokalerna ska hållas i städbart skick och användarna ska se till att det inte samlas för mycket saker eller möbler, som hindrar genomförandet av städningen. Användarna ska utan dröjsmål informera fastighetsägaren ifall man märker något onormalt t.ex. vattenläckage, skador på ytmaterialet, lukter, synliga spår av fuktskador osv.

4.2. Arbetsgivare/chef

Enligt arbetarskyddslagen ska arbetstagaren uppskatta nackdelar och faror som hör ihop med arbetet. Det är arbetsgivarens ansvar att identifiera problemen, kontinuerlig uppföljning och att avlägsna faktorer som är skadliga för hälsan. Vid behov är det på arbetsgivarens ansvar att vidta nödvändiga åtgärder för att garantera hälsosamma och trygga arbetsförhållande för arbetstagarna. Det är på arbetsgivarens ansvar att användarna av lokalerna känner till stadens inomhusluftprocess och förfaranden som är knutna till den.

4.3. Arbetstagare

Enligt Arbetarskyddslagens (738/2002) 19 § ska arbetstagaren utan dröjsmål meddela om de fel och brister på sin arbetsplats, vilka kan medföra skada eller fara för arbetstagarnas säkerhet eller hälsa. Anmälan görs till chefen eller arbetarskyddsfullmäktige.

4.4. Arbetarskydd

Samarbetsorganisationen för arbetarskydd vid Vasa stad består av chefer inom arbetshälsan och –skyddet, arbetarskyddsfullmäktige samt samarbets- och utvecklingsgrupper.

Det är arbetarskyddorganisationen som bär ansvaret för uppföljning och övervakning av säkerheten på arbetsplatserna och hälsosamheten. Arbetarskyddspersonalen fungerar som experter på arbetarskyddet i inomhusluftprocessen. De bedömer hälsoriskernas inverkan på arbetarskyddet samt introducerar chefer/arbetstagare att att hänsyn till säkerheten i arbetsmiljön och de saker som påverkar hälsan.

Arbetshälso-/arbetarskyddschefen fungerar som representant för arbetsgivaren i inomhusluftprocessen och ansvarar för dialogen med myndigheterna och koordinerar krav som kommer från dem och att uppfylla kraven samt informera övriga parter om dem.

Arbetarskyddsfullmäktige fungerar som representant för arbetstagarna i en inomhusluftprocess och de deltar i arbetet med de objektvisa inomhusluftgrupperna.

Arbetarskyddsövervakning

Västra och Inre Finlands regionförvaltningsverk arbetarskyddsinspektörernas uppgift inom arbetarskyddsområdet är att övervaka att arbetsgivaren följer lagstadgade plikter för att skydda arbetstagarna. Myndigheternas övervakning i inomhusklimatfrågor riktar sig på de åtgärder på arbetsplatsen till vilka arbetsgivaren har vidtagit åtgärder för att lösa problemen och för att förhindra exponering. Arbetarskyddsmyndigheten utför vid behov granskningar och kan ge förpliktande myndighetsbestämmelser för att rätta till eller avskaffa brister som eventuellt orsakar negativa hälsoeffekter.

4.5. Hälsovård

I problemlösningssprocesser som gäller inomhusklimatet omfattas arbetsgivaren och arbetstagarna av företagshälsovårdens- och arbetarskyddslagarna. Övriga användare av lokalerna tas i beaktande genom hälsoskyddslagstiftningen vad beträffar inomhusmiljön. De ärenden som hör till arbetstagarnas hälsa hör i första hand till företagshälsovården och övriga användare av lokalerna till annan hälsovård.

Företagshälsovården

Till företagshälsovårdens grundläggande uppgifter hör att i enlighet med lagen om företagshälsovård att bedöma arbetstagarens hälsotillstånd samt skador

och faror för hälsans betydelse. För Vasa stads företagshälsovård svarar TT Botnia Oy. Företagshälsovården kan i samband med arbetsutredningen ge rekommendationer för att utreda och åtgärda inomhusklimatet.

Vid inomhusklimatproblem har företagshälsovården som uppgift att bli bevandrad med uppgifterna om omständigheterna på arbetsplatsen samt vid behov utreda de besvär som de anställda upplever i lokalen samt upplevda symptom och hälsotillståndet både på individ- och gruppnivå. Företagshälsovården ger vid behov ett utlåtande om skador och faror för hälsans betydelse och rekommendationer om åtgärder och uppföljning som grundar sig på det. Utlåtandet från företagshälsovården grundar sig på inomhusklimatundersökningar som har genomförts i lokalerna samt på en bedömning av omständigheterna gjord av experten på hälsoriktigt byggande.

Annan hälsovård

Skol- och studerandehälsovård

Till de lagstadgade uppgifterna för skol- och studerandehälsovården hör främjande av hälsa och säkerhet i skolan och läroanstalterna och uppföljning var tredje år i samarbete med olika myndigheter och andra aktörer. Lagen om elev- och studerandevård berör förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, gymnasier samt yrkesläroanstalter.

När man uppskattar hälsoeffekterna som är relaterade till problem med inomhusklimatet kan man vid behov samarbeta med skol- och studerandehälsovården, samt med barnrådgivningen när det gäller dagisbarn.

4.6. Hälsoskydd

Vasa stads miljöavdelning verkar som hälsoskyddsmyndighet. Enhetens uppgifter är enligt hälsoskyddslagen övervakning av hälsotillstånd. Övervakningsobjekt som omfattas av lagen är bl.a. läroanstalter, daghem, vård- och socialvårdsinstitutioner samt motionsutrymmen. Utgångspunkten för kontrollen är att säkerställa hälsan i inomhusutrymmena för kunderna. Hälsoskyddsmyndighet ger vid behov förpliktande myndighetsbestämmelser för att undersöka, rätta till och avhjälpa olägenheter som kan orsaka sanitära olägenheter. Vid missförhållanden av byggnadernas skick ges utlåtande oftast till ägaren. Hälsoskyddsmyndigheterna har möjligt att vid behov förbjuda användningen av separata lokaler eller hela byggnaden baserat på den bedömda hälsorisken.

4.7. Fastighetsägare

Fastighetsägarens ansvar baserar sig på markanvändnings- och bygglagen. Lagen förutsätter att byggnaden uppfyller de krav som ställs på hälsa, säkerhet och användbarhet. Byggnader som ägs av Vasa stad förvaltas i huvudsak av Vasa Hussektor – affärsverk, men fastighetsägaren kan också vara någon annan aktör.

Det är på ägarens ansvar att se till den proaktiva verksamheten av inomhusluften och fastighetshållningens standard. Denna verksamhet omfattar bl.a. service, förfarandet vid felanmälan, planering av renoveringsprojekt, byggentreprenaden samt tillsyn av projekten. De påverkar alla förhållandet av byggnadernas inomhusklimat.

Under inomhusluftprocessen fungerar representanten för fastighetsägaren som teknisk sakkunnig och svarar för att göra / att det med utomstående experthjälp görs olika tekniska utredningar samt ansvarar för genomförandet av renoveringen.

Ifall man under inomhusluftprocessen hamnar i en situation där man inte kan verka i den drabbade lokalen, är det fastighetsägaren som ansvarar för ordnandet av tillfälliga utrymmen.

5. Samarbetet mellan olika aktörer och arbetsgrupper under inomhusluftprocessen

Arbetsgruppernas övergripande mål består av att bistå med mångprofessionell kompetens för utredningen av förhållandena för inomhusluften, planera och koordinera processen för att lösa problemen med inomhusluften samt utvärdera resultaten av utredningarna med nödvändiga åtgärder. Grupperna ska också förbättra kommunikationen mellan de olika aktörerna samt öka förtroendet bland de som använder lokalerna att problemet blir löst.

I inomhusluftprocessen för Vasa stad fungerar två samarbetsgrupper: stadens inomhusluftgrupp och en objektvis inomhusluftgrupp.

5.1. Stadens inomhusluftgrupp

Inomhusluftarbetsgruppen är en mångprofessionell grupp på stadsnivå, vars uppgift är att utveckla och upprätthålla verksamhetssätt med hjälp av vilka inomhusklimatproblem kan förebyggas, utredas och lösas på ett övergripande sätt. Gruppen sammanträder regelbundet, 4-6 gånger i året.

Till arbetsgruppen för inomhusluft utses representanter med expertis och kunnande vad gäller inomhusluftfrågor. På deras ansvar är att agera i gruppen enligt med den roll man representerar. Gruppens aktuella sammansättning finns på Vasa stads webbsidor www.vasa.fi

Gruppens uppgift är att

- utveckla stadens förfaranden för att lösa problem med inomhusklimatet och vid behov uppdatera anvisningarna
- lägga upp riktlinjer för arbetsfördelningen i inomhusluftfrågor vid behov
- följa upp inomhusluftsituationen vid stadens arbetsplatser samt effekterna av de genomförda renoveringarna
- se till att det finns tillräckligt kunnande om inomhusluftfrågor i stadskoncernen
- följa upp branschens utveckling och vid behov informera om den
- kontrollera och stöda de objektvisa inomhusluftgruppernas verksamhet t.ex. genom att ge anvisningar om ytterligare åtgärder för att lösa långvariga problem

- sträva efter att förebygga att det blir inomhusproblem och följa upp i vilket skick byggnadsbeståndet för stadens serviceproduktion är
- rapportera om sin egen verksamhet till stadens lokalförvaltningsgrupp årligen.

5.2. Den objektvisa inomhusluftgruppen

En objektvis inomhusluftgrupp inrättas vid behov i första hand för att lösa omfattande och/eller svåra problem. Beslut om inrättandet och sammansättningen fattas av arbetsplatsens chef på basis av experternas rekommendationer. Som experter fungerar i detta sammanhang representanter för företagshälsovården, miljö- och hälsoskyddet (vid en del objekt), arbetsskyddet och fastighetsägaren. Den objektvisa inomhusgruppen inrättas enbart om vissa villkor är uppfyllda.

Villkoren för inrättande av en objektvis inomhusluftgrupp är bl.a.

- baserat på en stor mängd anmälningar om misstanke av inomhusluft- eller fuktproblem (SIK-anmälan) verkar problemet med byggnaden vara mer omfattande
- orsaken till problemen med inomhusluften är inte klar efter förundersökningarna och situationen är fortfarande oviss och oklar
- situationen förorsakar oro/spänningar och det rör sig mycket rykten om situationen
- misstankarna kring inomhusluften är relaterade till eventuella negativa hälsoeffekter

I det här skedet väljs en ordförande och sekreterare till den objektvisa inomhusluftgruppen. I regel fungerar arbetsplatsens chef som ordförande för gruppen, men med giltiga skäl går det att avvika från detta. Medlemmarna av den objektvisa gruppen fastställs i beslutet att inrätta gruppen. Alla medlemmar deltar i gruppens arbete i enlighet med kraven för sin roll och sitt ansvarsområde. Det görs upp ett tjänsteinnehavarbeslut om inrättandet av gruppen och man ska informera ordföranden och sekreteraren för stadens inomhusluftgrupp.

Gruppen har som mål att arbeta lösningsinriktat och lösa problemen så fort som möjligt.

Den objektvisa inomhusluftgruppens uppgift är

- följa upp förhållandena och situationen med symptom (situationen med symptom behandlas alltid på en allmän nivå. Gruppen diskuterar inte enskilda personers hälsouppgifter på sina möten.)
- komma överens om ytterligare utredningar och deras genomförande och tidtabell
- gå igenom resultat över gjorda utredningar vid objektet
- följa upp åtgärder som vidtagits och deras effekter
- vid behov ta ställning till medverkan av extern expertis i gruppens arbete
- ta ställning till att fungera säkert i lokalerna under inomhusluftprocessen
- vid behov utföra en granskning av lokalen tillsammans
- planera och sköta om kommunikationen
- förbereda olika ärenden som ska behandlas på infomötet och komma överens om gruppmedlemmarnas deltagande i mötet

- rapportera om sin verksamhet och framstegen till stadens arbetsgrupp för inomhusluften

6. Kommunikationen om inomhusluft

Inomhusluftproblem och eventuella risker relaterade till hälsan och välbefinnandet gör kommunikationen om inomhusluft utmanande. Målet för en bra kommunikation är att hjälpa de inblandade att förstå riskerna och beslutsfattande kring dessa samt åtgärder för hanteringen av risker.

När det gäller problem med inomhusluften kan det hända att tillräckligt med exakt fakta inte finns att tillgå. Att uppleva hälsorisker kan hänga ihop med starka känslor såsom oro, rädsla och hat. Användarnas syn på riskerna i samband med inomhusluftproblem i lokalen är alltid en subjektiv uppskattning och människor uppskattar risker på olika sätt. Den risk som individen upplever är alltid verklig för hen som upplever den.

Det är väldigt viktigt att man i de olika skedena av inomhusluftprocessen ser till att en tillräcklig kommunikation förs öppet, klart och i rätt tid. En bra kommunikation stöder lösningen av problemet med inomhusklimatet och att förtroendet mellan parterna uppnås. I bästa fall är det inte enbart överföring av information utan ömsesidigt utbyte av information, åsikter och erfarenheter.

Kännetecken för en bra kommunikation om inomhusluften:

Kommunikationen är

planerad och dess resultat utvärderas,
ärlig och öppen,
sker i rätt tid,
tydligt och begripligt,
sker i båda riktningarna,
beaktar målgruppen samt
jämför och respektfullt parter emellan.

6.1. De olika aktörernas roller i kommunikationen om inomhusluft

Stadens arbetsgrupp för inomhusluft

Stadens arbetsgrupp för inomhusluft ansvarar för att ge allmän information i inomhusklimatfrågor. Ordförande och sekreteraren har ansvaret för informerandet.

Den objektvisa inomhusluftgruppen

När arbetet för den objektvisa inomhusluftgruppen inleds kommer man överens om inomhusluftobjektets principer för den interna och externa kommunikationen. På samma sätt kommer man överens om gruppens interna och externa kommunikation, som är precis lika viktig.

Man gör alltid en promemoria över den objektvisa inomhusgruppens möten till medlemmarna. Efter mötena görs ett skilt meddelande till användarna och på gruppens möte kommer man överens om dess spridning. För innehållet i och spridningen av

meddelandet svarar i huvudsak representanten för arbetsgivaren för inomhusluftobjektet/arbetsplatsens chef, men i framställningen av innehållet deltar vid behov andra experter såsom en representant för fastighetsägaren vad gäller den tekniska delen av meddelandet.

Chefen

Chefen på arbetsplatsen har en central roll i inomhusluftprocessen. Chefen fungerar som en länk mellan experterna och de anställda vad gäller inomhusluftprocessen. Hen svarar för att de anställda ska få all nödvändig information i inomhusluftprocessens olika skeden. Chefen ska vara uppdaterad om processens gång, händelser och åtgärder. Chefen har möjlighet att använda experter till sin hjälp t.ex. på arbetsplatsmöten. Ofta har också chefen en central roll i kommunikationen, som riktar sig till lokalens andra användargrupper.

Fastighetsägare

Fastighetsägaren ansvarar för de tekniska utredningarna som görs under inomhusluftprocessen. De andra parterna informeras om planerna, tidtabellerna och resultaten som berör utredningarna, samt åtgärder som gjorts på grund av resultaten av dem, för varje steg i processen.

Resultaten till de utredningar som fastighetsägaren har låtit göra är offentliga, men vid utlämnande /spridningen av handlingarna försöker man se till att mottagaren också förstår innehållet av utredningen. Vid vidareförmedling av resultaten från utredningarna strävar man efter att tillsammans med uppdragsgivaren hålla minst ett möte, där man går igenom de centrala resultaten så att möjligheten till felaktiga tolkningar minimeras. Efter det här ges resultaten av utredningen till den som begärt dem.

Informationsmöten

Om arrangerandet av olika infomöten och deras innehåll samt vilka experter som ska vara med på mötet avtalas i den objektvisa inomhusluftgruppen. Infomöten kan beroende på situationen hållas enbart för personalen, för vårdnadshavarna (skolor och daghem) eller för båda grupperna samtidigt. Det är viktigt att det deltar tillräckligt med inblandade i inomhusprocessen enligt sina roller och ansvarsområden på plats vid mötet. Man försöker i första hand hålla infomötena via Teams. Efter infomötet går man i den objektvisa inomhusluftgruppen igenom saker som eventuellt framkommit under mötet och beslutar om ytterligare nödvändiga åtgärder.

7. Anvisningar och reglering i anslutning till inomhusluften

Regleringen som gäller inomhusluftfrågor kan delas in i tre helheter

- 1) reglering som gäller arbetsskydd och arbetssäkerhet
- 2) reglering som gäller hälsoskyddet samt
- 3) reglering som gäller byggande och byggnadstillsyn

De ovan nämnda helheterna är relaterade till bl.a. följande lagar och förordningar:

- arbetarskyddslagen (738/2002)

- statsrådets förordning om krav för säkerhet och hälsa på arbetsplatsen (577/2003),
- lag om företagshälsovård (1383/2001),
- hälsoskyddslagen (763/1994),
- social- och hälsovårdsministeriets förordning om sanitära förhållanden i bostäder och andra vistelseutrymmen samt om kompetenskrav för utomstående sakkunniga (545/2015),
- markanvändnings- och bygglagen (132/1999)

Förutom lagstiftningen hör inomhusluftfrågorna ihop med nationella tillämpningsanvisningar och rekommendationer, som har upprättats allmänt endera som tolkningsanvisningar för lagstiftningen om byggnadens hälsosamhet och inomhusluft eller som anvisning för genomförandet av en enskild uppgift.

Anvisningar är t.ex.

- Anvisning för tillämpning av förordningen om boendehälsa (Valvira 8/2016),
- Anvisning för processen av utredning av sanitära olägenheter i bostäder (Valvira 7/2020),
- Anvisning för tillsyn över förhållandena i daghem och skolor samt förebyggande och utredning av sanitär olägenhet (Valvira 12/2018),
- Hälsosam, säker och välmående läroanstalt,
- På finska Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen -Ohje työpaikkojen sisäilmasto-ongelmien selvittämiseen (THL 2015)
- Sunda lokaler-verksamhetsmodell och Sunda lokaler 2028-programmet (www.tilatjaterveys.fi),
- Byggnadens fukt- och inomhuslufttekniska konditionsundersökning (Miljöministeriet 2016),
- Reparation av fukt- och mikroskadade byggnader (Miljöministeriet 2019)
- Fukt- och mögelproblem i byggnader (publicering av riksdagens revisionsutskott 2012),

Nationella organisationer genom vilka det är möjligt att få tilläggsuppgifter/stöd i frågor som rör inomhusluften är bl.a. Arbetshälsoinstitutet, Institutet för hälsa och välfärd, Valvira, Arbetarskyddscentralen, Sisäilmäyhdistys ry (Föreningen för inomhusluft).

BILAGOR

1. Säkerställa bra förhållanden för inomhusklimatet i lokalen – en checklista för användaren 1.0.
2. Anmälan om misstanke av inomhusluft- eller fuktproblem (SIK-anmälan)

Säkerställa bra förhållanden för inomhusklimatet i lokalen – en checklista för användaren 1.0.

LOKALERNAS ANVÄNDNINGSÄNDAMÅL

- Det planerade användningsändamålet för lokalerna är känt och de används i enlighet med nuvarande användningsändamål
- Lokalernas ventilation är dimensionerad för en viss mängd personer. Det högsta tillåtna antalet personer överstigs inte.

VERKSAMHETEN SOM SKER I LOKALERNA

- Användningen av parfymer i lokalen är liten eller så används de inte alls
- Rökning är förbjuden inomhus samt på gårdsplanen
- Ventilationen i lokalen sker på fastställda tider som man kommit överens om på förhand. I fall lokalen används utanför normal användningstid, ska man anmäla om det på förhand: <mailto:talovalvomo@vaasa.fi>
- Man vet hur termostaterna (termostater för element och rum) fungerar i lokalen och temperaturen i lokalen är rätt, under uppvärmningssäsongen 21-22 °C.

NIVÅN PÅ STÄDNING OCH RENGÖRING AV LOKALERNA

- Det är enkelt att rengöra arbetsbord, arbetsytor och de övre yterna av skåpen i lokalen
- Inga ansamlingar av onödiga saker eller prydnadsföremål, som försvårar städningen, finns i lokalerna
- Kablarna är korrekt kopplade och de är inte placerade på golv- och bordsytor
- Förråds- och förvaringsutrymmen är i prydligt skick och inga onödiga saker förvaras där
- Lokalen är fri från synligt smuts och damm och de städas regelbundet
- Textilierna i lokalen blir regelbundet rengjorda
- Terminalerna (ventilerna) för ventilationen putsas regelbundet
- Regelbunden uppföljning av kvaliteten på städningen tillsammans med serviceproducenten.

INREDNING AV LOKALERNA

- Växter är säkra även för allergiker och jorden byts regelbundet ut
- I lokalerna används endast möbler och textilier ämnade för offentligt bruk
- Möbler och övrig lösöre är luktfria
- Förvaringsmöblerna är med dörr
- Möblerna har inte placerats för nära ytterväggen och inte heller så att de förhindrar den planerade ventilationen

RAPPORTERA BRISTER

- Användarna känner till förfarande för felanmälan/servicebegäran vid stadens lokaler.
- Vid upptäckta brister och avvikande förhållanden görs en felanmälan/servicebegäran

Anmälan om misstänkta inomhusluft- eller fuktproblem

SISÄILMAILMOITUS

Anmälan om misstänkt inomhusluft- eller fuktproblem	SISÄILMAILMOITUS
Anmälare	Tietoa ei ole saatavilla
Arbetsuppgift	Tietoa ei ole saatavilla
Mål, Adress	Tietoa ei ole saatavilla
Datum för säkerhetsobservation	2022-10-20
Antal anställda på arbetsplatsen	Tietoa ei ole saatavilla
Toimipaikka	Vaasan talotoimi - YLLÄPITO
Yksikkö	Ei yksikköä
Paikan lisätiedot	
Rumstemperatur för hög	Tietoa ei ole saatavilla
Rumstemperatur för låg	Tietoa ei ole saatavilla
Drag	Tietoa ei ole saatavilla
Ytans kyla	Tietoa ei ole saatavilla
Torr luft	Tietoa ei ole saatavilla
Fuktig luft	Tietoa ei ole saatavilla
Unken luft	Tietoa ei ole saatavilla
Dammig luft	Tietoa ei ole saatavilla
Märkbart damm eller smuts på ytor	Tietoa ei ole saatavilla
Otillräcklig ventilation	Tietoa ei ole saatavilla
Svagt ljus/bländning / reflektioner	Tietoa ei ole saatavilla
Buller, vad?	Tietoa ei ole saatavilla
Finns det starka eller obehagliga lukter på din arbetsplats?	Tietoa ei ole saatavilla
Fri text	Tietoa ei ole saatavilla
Varifrån kommer lukten?	Tietoa ei ole saatavilla
Fri text	Tietoa ei ole saatavilla
Vädring	Tietoa ei ole saatavilla
Hur ofta städas er arbetsplats	Tietoa ei ole saatavilla

Hur ofta görs grundläggande rengöring i arbetsområden, där toppdamm också rengörs	Tietoa ei ole saatavilla
När gjordes det en grundstädning senast	Tietoa ei ole saatavilla
Tycker du att ventilationssystemet på din arbetsplats är i ordning?	Tietoa ei ole saatavilla
Har du ett symptom relaterat till inomhusluft på arbetsplatsen som försvinner någon annanstans?	Tietoa ei ole saatavilla
Har ni frånvaro på grund av inomhusluft på er arbetsplats?	Tietoa ei ole saatavilla
Finns det fuktskador i byggnaden?	Tietoa ei ole saatavilla
Är problemen relaterade till ett visst väderhållande eller en säsong??	Tietoa ei ole saatavilla
Fri text	Tietoa ei ole saatavilla
Dimmar fönstren på vintern?	Tietoa ei ole saatavilla
Hur länge har luftkvaliteten inomhus på din arbetsplats varit dålig?	Tietoa ei ole saatavilla
Vad tror du att försämringen av inomhusluftkvaliteten kan orsakas av?	Tietoa ei ole saatavilla
Fri text	Tietoa ei ole saatavilla
Vad tror du är den mest angelägna åtgärden för att förbättra luftkvaliteten inomhus?	Tietoa ei ole saatavilla
Fri text	Tietoa ei ole saatavilla
Åtgärder ni redan har vidtagit till följd av situationen	Tietoa ei ole saatavilla

Anteckningar, mer information:	Tietoa ei ole saatavilla
Tehnyt valmiiksi	